

Политология за учени от естествените науки

Николай К. Витанов
Институт по механика на БАН

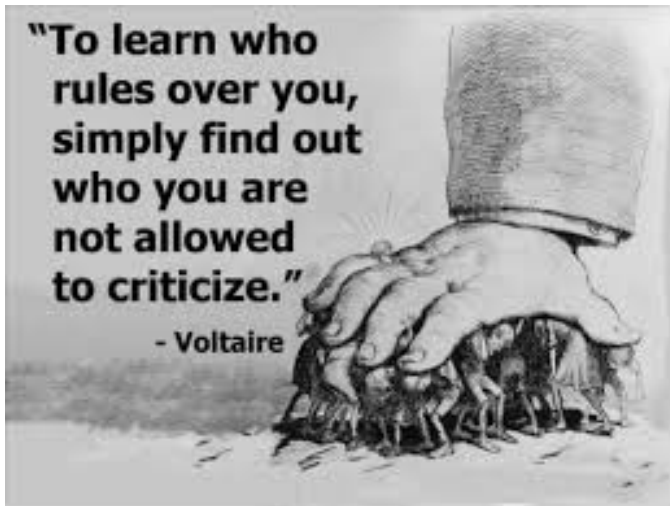
Част I. От политическото съзнание до държавната намеса

Държавата това, държавата онова, а тя - не ще.

Насред масивната стачка на пилотите от Луфтханза успях да се прибера в София като по някакво чудо и двата ми полета не бяха отменени. С благодарност към висшите сили започнах престоя си в Родината и разбира се, отгоре ми веднага се изсипа всичката благодат на проблемите на живота по нашите краища. Но за човек, занимаващ се и с математическо моделиране на социални системи, това наистина е благодат, тай като животът ме кара да моделирам ситуации, за чието съществуване западняците изобщо не се и досещат.

Та насред творческата лаборатория на българския живот полека и отново изникна въпросът за българската държава и за това, какво прави тя за българската наука и иновации. Колегите го обсъждат непрекъснато докато аз си мисля как ще им обяснявам, че

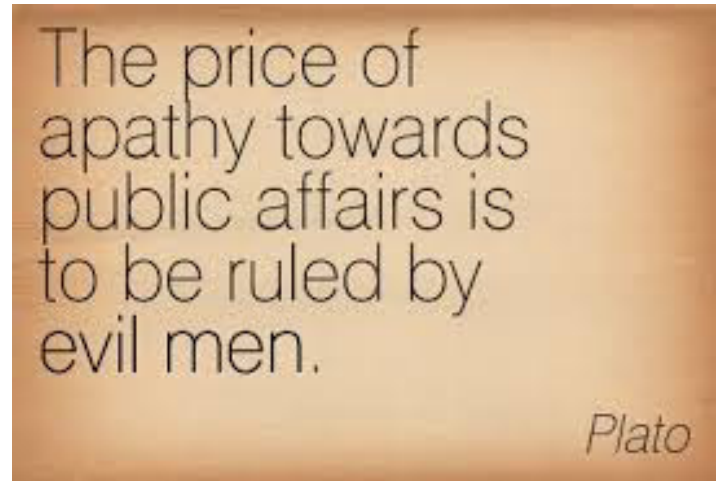
и тази година няма да има повишение на заплатите (нали съм заместник-директор). Та говорят ми те: държавата трябва да прави това, държавата трябва да прави онова. И да финансира науката, иновациите и технологиите, научните организации и учените. И си мислят, че като кажат на заместник-директора, държавата ще прище. Ама държавата не ще. Защо ли не ще? - е хубав въпрос. Да се отговори на него обаче не е толкова просто. Защото ни трябва специфично знание, което не е много присъщо за учените от естествените науки. Трябват ни знания за политическата власт, за това, как се изразяват политически интереси и как функционира и се развива политическия живот в държавата и обществото. Накратко казано, трябва ни знание по политология. Но по истинска политология, а не от тази, която проституира за пари със силните на деня.

Фигура 1. Волтер е кратък и ясен. Затова нека започнем с негов цитат.

Аха-а, ще кажете, сега г-н Витанов ще почне да ни разказва за властта – фиг. 1, за структурата и механизмите на функциониране на политическата система и за взаимодействието на тази система с по-голямата обществена система, част от което са и учените. Така, така, точно за това ще става дума по-долу в текста. Разбира се, всичко е със задна мисъл и тя е учените от естествените науки да получат един минимум знания, които да им позволят по-ефективно да си защитават интересите. А и да осъзнаят, че драмата, в която живеят, май е един цирк на глупостта и некадърността. И още нещо да осъзнаят от ситуацията – фиг. 2

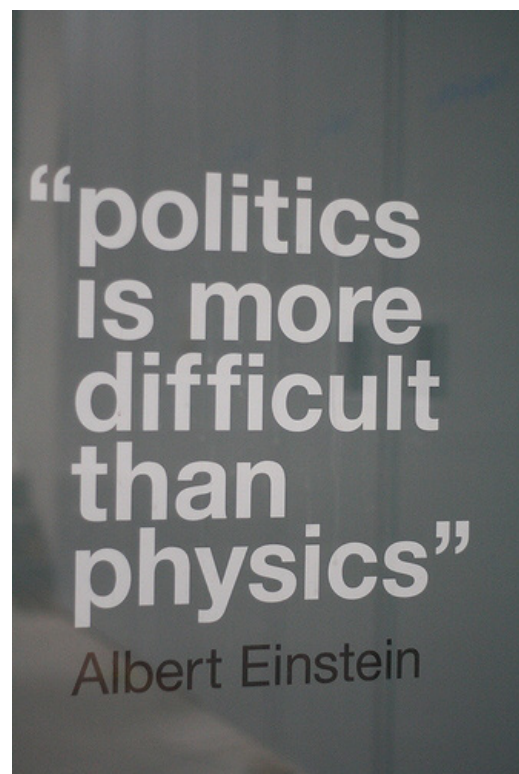
Фигура 2. Да цитираме един голям авторитет.

Фигура 2. Човекът го е казал доста отдавна. Но голяма част от учените от естествените науки и днес са апатични.

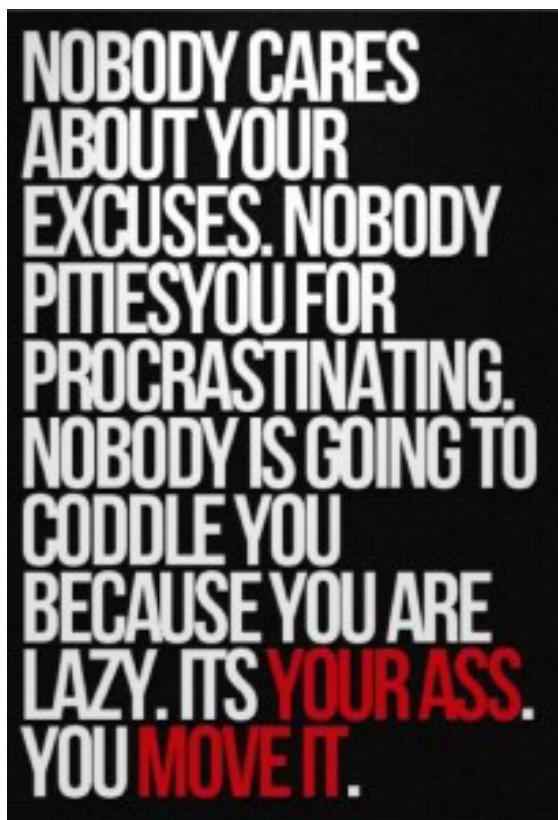
Която ситуация може да се промени чрез меритокрация и технокрация. И след като написах интригуващите думички, хайде полека (и към края на статията) да видим какво означават те.

Политиката

Ами нека да почнем отначало, ще кажете и ще зададете въпроса – какво е политика? Фигура 2 е поставена, за да предпази читателя от илюзията, че истинската политика е нещо твърде просто или несъществуващо. Истинската политика е нещо доста важно, тъй като е свързана с осъществяване интересите на групи от хора. И по-точно, **политиката е област на взаимоотношения между социални общности по осъществяване на съвместни интереси с помощта на разнообразни средства, основното от които е политическата власт.** Политиката има такива елементи – политически идеи, политически концепции, политическо съзнание, властови институции, политически организации.

Интереса клати феса.

Фигура 3. Нещо за разсънване.

Анонимният народен мислител, дето е казал това за интера и феса, може и да не е бил нежно изразяващ се, но пък е бил точен. Знаят ли си учените от естествените науки интереса? – да допуснем, че го знаят. А могат ли да се коалират с други обществени групи, за да си прокарат интересите? Тука е малко проблематично, защото доста учени мислят, че не трябва да се занимават с това, пък някой ще се сети за тях и ще им осъществи интересите. Невольо, невольо – викат и досега много от учените в гората. Да се надяваме, че след тази статия нещо ще се промени – в стил, помогни си сам, че да ти помогне и ... но хайде да не споменаваме името Му ей така, без особена причина. А дали си преведохте каквото пише на фиг. 3 ?

Защо политиката е важна

Политиката е важна, защото точно чрез нея става разпределението и преразпределението на ресурсите и богатата, статуса и привилегиите. Та чрез политиката и с помощта на инструмента, наречен политическа власт става тая работа.

За структурата на политиката

Съществуват различни подходи при обяснението на политиката и политическите процеси. Аз използвам комбинация от икономически и рационално – критичен подход. Иначе казано, за мене политиката е следствие от влия-

нието на икономически отношения и начина на производство. Дотук беше икономическият подход. Политическите процеси са сложни. Веднъж възникнали те имат вътрешна динамика на елементите на политическата структура. Иначе казано – влияят се силно от икономиката, но си живеят и собствен живот. Това пък е рационално-критическият подход.

Структурата на политиката има 4 елемента – политическо съзнание и политическа култура; политически институти и норми, чрез които се реализират политическите възгледи, цели и интереси и се осъществява политическата власт; организирана дейност на обществените групи и техните представители по управление на общественения живот в интерес на тези групи или пък в интерес на цялото общество; отношения на социалните групи свързани с политическата власт и нейното завоюване, удържане и използване. Почна ли да ви доскучава? Веднага взимам мерки и показвам фиг. 4 за разтуха.

Фигура 4. Акълът и красотата управляват Родината. Ама нали виждате, за коя част от акъла и за коя част от красотата става дума?

Знанието е сила. Сила за ориентация в политиката.

И тъй, за какво трябва да имаме достатъчно знание за да се ориентираме в политиката? Ами трябва да знаем достатъчно за политическата система, политическата власт, политическото поведение, политическата дейност, политическият живот, политическия режим, политическото съзнание, политическата култура, политическите интереси и политическите ценности. Олеле, ще кажете, много ни се събра наведнъж. Хайде сега г-н Витанов, вземи и го подреди това всичкото и ни го обясни разбрано. Добре, да започваме полека.

Политически ценности и политически интереси.

Започваме от елементите на социалната структура – хората. Та хората имат **политически ценности - това са норми и стереотипи, които им позволяват да анализират политическата ситуация и да се ориентират в нея.** Аха, ще кажете – а я ни го повтори сега г-н Витанов това в стил – дяволът чете Евангелието? Ами ето - в главите на хората се набиват норми и стереотипи, с които този, дето им ги набива, се мъчи да ги ориентира в политическата ситуация, тъй, както му отърва. Ама чакай бе, г-н Витанов, туй не беше ли свързано политическа власт? Е стига сте бързали де! И дотам ще стигнем.

Освен политически ценности хората имат и **политически интереси – тоест съвкупност от осъзнати потребности, които ги подбуждат към определен вид политическа дейност.**

Фигура 5. Към теорията за основата на политическия интерес. Пари, жени и власт, казват някои....

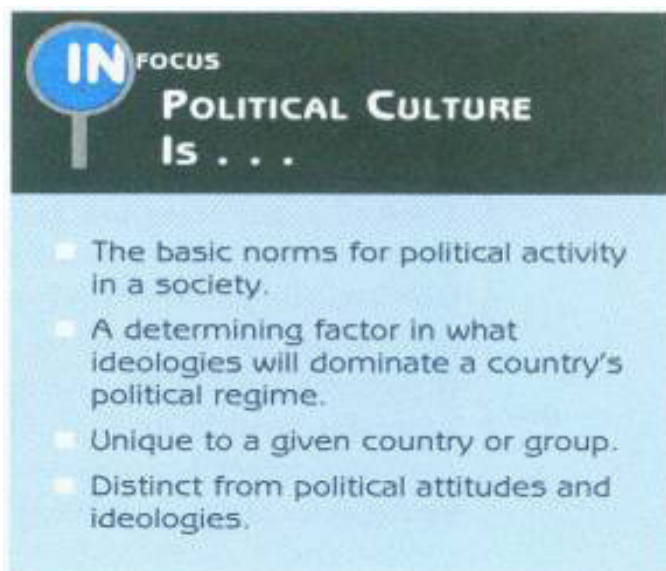
Значи, ще кажете – осъзнава човек потребността от пари (фиг. 5) и ето го един политически интерес, които го

подбужда да се включи в една политическа дейност, пък после да смени партията с друга партия и след това втората с трета, а третата партия с четвърта. А защо не и с пета, шеста и седма. То потребността си е същата, съдържанието на политическия интерес не се променя, само дето формата се мени. Нали тъй беше по Хегел? Хегел ли? - ще попитате – кой пък беше тоя. Ами Хегел е оня, от които се е учил брадатият икономист, дето написал дебелата книга, в която пишело – всекому според труда. Видяхте ли сега, как предното изречение почна с идеализъм и завърши с диалектически материализъм. Само не ме питайте какво е диалектически материализъм. Не бива да ви уча на Тъмната страна на Силата.

Политически съзнание и политическа култура

И тъй – ето ги хората с политическите ценности и политическите интереси. Какво трябва да има още? Ами има още политическо съзнание и политическа култура. **Политическото съзнание е осмисляне на обществото от гледна точка на неговата политическа организация и от гледна точка на интересите на държавата, политическите елити, господстващите слоеве на населението и т.н.** Значи хваща се човека и осъзнава политическата организация и интересите на обществените групи и организации. Един осъзнава, на друг му казват какво да осъзнава, то проце-

сът е сложен, но накрая у всеки човек се появява някаква форма на политическо съзнание.

Фиг. 6 Политическата култура.

Например изречението – интереса клати феса е израз и на политически ценности и на политически интереси, на политическо съзнание, че и на политическа култура. Това последното още не съм го казал какво е и ето го сега – **политическата култура е нещото, което осъществява възпроизводството на политическия живот на обществото.** Политическата култура е съвкупност от елементите политическо съзнание, политическо поведение, както и съзнанието за формирането и функционирането на държавните институции – и още – фиг. 6. Та ако искате да промените нещо в клетата ни татковина, то трябва да попромените и политическата култура на народа. А тези, които искат политическият живот да се тече по старому ще ви пречат. Туй е то голямата мъдрост.

Политически живот

Фигура 7. Политически живот – кой ли от тези го е най-страх от Вожда? А забелязвате ли усмихващият се хитрец зад гърба на вожда? Не ви ли прилича на някого? Ама каква усмивка, а? Сякаш казва – ей сега ще ме тикне в затвора, ако не е доволен. Е – следва да му се признае – оживя и кариера направи. И хич не беше най-лошият управник на съответната страна.

Добре, ще кажете. Хайде стига за от делния човек. Кажи сега малко за групите от хора. Ами групите от хора се състоят от хора и всеки си има политически ценности и политически интереси, политическо съзнание и политическо

ска култура. И гледаш – абе все групи от хора – тези чехи, онези руснаци, третите германци, четвъртите българи – пък ситуацията все различна. Ами различна е – къде ще сравняваме политическите ценности на българина и германеца или политическите интереси на българина и чеха, политическото съзнание на българина и англичанина или политическата култура на българина и швейцареца. Но няма страшно – ако постоим достатъчно дълго в Европейския съюз, тез индивидуални политически характеристики на българина ще се посближат с тези на западноевропейците и ще се отдалечат от тези на ориенталците. А сега – напред към политическите характеристики на колектива (групата) от хора. И най-напред политически живот какво е? – ще попитате. **Политическият живот е съвкупността от политическите процеси и политическите дейности в обществото.** Дотук нали е ясно – набивате подходящи политически ценности и политически интереси в хорските глави. И същевременно постоянно дебнете да не би някой да промени политическото съзнание и политическата култура на тези хора. И политическият живот си тече тъй, както искате.

И защо тоя зор? – ще попитате. Ами полека, полека се доближаваме да политическата власт. Но за да стигнем там, трябва да минем през политическата дейност, политическото поведение, да видим що е това политически режим и политическа система и хоп – стигаме и до политическата власт.

Политически режим и политическа дейност.

И тъй, да почнем *с политическия режим – това е съвкупността от способности и средства за осъществяване на властта в държавата заедно със специфичните политически отношения, политическа идеология и политическа култура.* То разнообразие на политически режими – дал Господ. Дали пък да не дам пример. Например хващаме политически лидер, дето не разбира много от политическа идеология, казваме му, че най-хубавата политическа идеология на света е неолиберализмът, плясваме му финансов министър, дето сънува и бълнува Хайек, обясняваме, че добро политическо поведение е да пълни телевизионните емисии със себе си, а отношението му към държавните институции следва да бъде – държавата – това съм аз, а другите са мързеливци. След тая страхотна политическа култура, слагаме и съответни политически отношения на пренебрежение на политическите противници и третиране на народа като ... Я да спра тук, пък вие си продължете примера и си дайте и други примери. Както виждате, конструкцията на политически режим не е кой знае какво. Конструкцията на балансиран политически режим – дето балансира интересите на народа и на елита - и то не е трудно, стига елита да иска и да може. Тук разни завзеци използват понятието политическа потенциалност. Демек ако елита е политически импотентен – уиде коньо у рязката, както се казва по едни нашенски кра-

ища.

И сега – напред към **политическата дейност**. Това е **активност насочена към изменение или поддържане на съществуващите политически отношения**.

Имаме обект и субект на политическата дейност, че и непосредствени действия. Ето ви и пример - хващате значи една група викащи и биещи тъпани хора, пускате ги да окупират университет с искания за оставка на правителството и да блокират кръстовица. И вече си имаме обект, субект и действие. И юнаци, дето ни обясняват, че това не било политическа дейност (демек за никакво изменение на съществуващите политически отношения не става дума, а само за сваляне на правителството). Е какво да правите тук – вЕрвате и викаете – харе Кришна! Харе, харе! А Кришна снима с камерата, щото доказателства за хонорара трябва. Отвлякох се, защото тъщата тъкмо гледа „Цветовете на любовта” – индийски филм по БиТиВи-лейди и някак си покрай музиката, която трябва да слуша, човек се отнася на индийски теми, свързани и с религия. Само това с камерата откъде ми дойде, не разбрах много. Може да е от козунака и яйцата, а може и да е от салатата и течностите, които човек трябва да поема, за да я понесе (салатата де). Но както и да е.

И тъй – стигнахме до **политическото поведение – което си е формата на защита на собствените политически интереси и формата на участие в осъ-**

ществяването на политическата власт. Тъй – ами ако не участваме? – на туй му се вика политическо бездействие, които е единия вид политическо поведение. Те ни викат на избори, ний ходим за гъби. И си мислим, че правим нещо. Другият вид политическо поведение ще да е политическото действие. То бива пряко и непряко, явно и неявно, индивидуално и колективно и там каквото още се сетите.

Политическа система и политическа власт

Следва **политическата система – това пък е съвкупността от лица, участващи в политическия процес, институционалните структури на държавата и обществото и взаимодействието между тях, ама не какво да е взаимодействие, а това, дето е насочено към осъществяване на политическата власт, управлението и регулирането на обществено-политическите процеси**. Я да видим сега – някой като ви каже, че иска да сменя политическата система, вий ваша милост, трябва да го питате, какво точно иска той да сменя – хората ли, институционални структура на държавата и обществото ли или пък вида на онуй взаимодействие горе да променя. Имаше един виц, че Ганьо бил най-голям разбирач на футбол и на политика и най му било лесно да смени треньора на националния отбор па футбол и политическата система. Хе,хе,хе. Ни от футбол разбира Ганьо, ни от политическа система - то ако разбираше, бразилците щяха да са

наврени в миши дупки, а англичаните щяха всичките да учат парламентаризъм и политически науки в София. И още малко пример – огледайте се що за лица участват в политическия процес и ако не ви харесват се запитайте – дали пък такива като вас не ги зареждат с енергия да участват в политическия процес. И още гледайте – ефективни ли са институционалните структури на държавата и обществото и взаимодействието между тях води ли до нещо полезно или е на принципа – ден да мине, друг да дойде, а заплатата – вървиинии. Тез еретични мисли ги четете само в случай, че ви се струва, че политическата система на Татковината нещо скрибуца. Ако смятате, че не скрибуца, прескачайте този параграф и давайте нататък без да се питате защо ли ви го написах това в края на параграфа, а не в началото.

Hierarchy of Power

Фигура 8. Политическата власт.

И ето ни на финала – вече можем да си поговорим и за политическата власт! Политическата власт е доста високо в йерархията на властта – фиг.

8, ама не е най-високо. Парица ѝе ца-рица – да не вземете да го забравите това. Затуй целта на доста политици е да се опаричат. От таз гледна точка политическата власт е изгоден и сигурен бизнес – рискът от загуби и фалит е малък – трябва да се чака само „наш-те” да дойдат на власт. И всичко туй е облечено в една хубава теория с възвишени слова – чак свят да ти се завие. Ама нейсе, ние караме нататък.

Та политическата власт е съвкупност от механизми и средства за въздействие на политическите субекти върху поведението на индивидите и социалните групи с цел управление, съгласуване и подчиняване на интересите на членовете на обществото на единна политическа воля. И-хааа! Туй ни трябва – ще каже нашего брата ученият от естествените науки. Да де, ама ако единната политическата воля е да се крадат парите за наука и да потъват в джобовете на „честни частници“ и няма механизми и средства да се въздейства върху поведението на индивиди и социални групи да се предотврати това – какво правим тогава? Излизаме да протестираме. И си представете чудната фантастична сцена, когато ви се явява финансово гуру, показва постна пица, казва, че няма пари и после ходи да целува Джиджи, Биджи или каквото там намери. И искате да го изхвърлите тоя, а не можете. Ама защо ли не можете – защото нямате политическа власт. Затуй четете серията от статиите, които ще напиша

на тая тема, правете си изводи и вмес- то да ходите за гъби и да се ловите на глупости, как те учените за едната чест работели, вземете та се полюбийте с политическа власт, та да си можете да си прокарвате интересите, драги уче- ни от естествените науки. Тогава аз с удоволствие ще ходя за гъби вместо вас. То „габърлъка” е краста като лова – само дете не убиваш животни.

Важно, важно! Политически субекти и политически обекти.

Фигура 9. От този може да излезе политически субект. А може и да не излезе.

Вие драги учени от естествените науки може да станете политически субекти. Ама как така? – ще кажете. Ето как – **политическите субекти са тези участници в политическия живот, които са способни да формулират и реализират собствени цели.** Забелязахте ли думичката способни? Значи ако не сте способни (и защото не искате) да формулирате и реализирате политически

цели, то вие не сте политически субекти. А като не сте политически субекти не участвате и в политическата власт. Други участват там и други решават например, че на България наука не и трябва. Говорите им вие на тия, че така превръщат Родината в бантустан, а те си гепят ли гепят парите за наука. Та, моят съвет е: трябва да станете и политически субекти, драги учени от естествените науки. Иначе няма да стане работата.

Ама само хората ли могат да бъдат политически субекти, г-н Витанов? – ще вземете да попитате. Не - и групите от хора, като социални слоеве и класи, професионални групи, етноси и политически институции – и те могат да са политически субекти. С други думи всичко, което е способно да формулира и реализира политически цели може да е политически субект.

Значи, ще кажете, ти г-н Витанов не ни броиш нас за политически субекти. Ами какви субекти сме ний тогава? И ето ви го отговора – вие, драги учени от естествените науки сте субекти социални, досущ като другите индивиди, социални групи и социални слоеве. Има и други видове субекти като институционални субекти например – това са държавата, партиите или политическите движения. Може да има и функционални субекти – това са институции, които изпълняват неполитически задачи.

И сега ще попитате – ами как да се възгрейднем от социални към политически субекти?

Нали знаете оная песен – три неща, три важни неща за ъпгрейдването ти ни кажи. Първо ни кажи на глас, че ни трябва **политическо съзнание** – тоест да осъзнаем интересите на обществото като цяло и политическо самосъзнание – да видим, къде е нашето място и роля в системата на политическите отношения. Второ, ще кажете, нека разбера, че ми трябва и **самоорганизация** – тоест да осъзнаем възможностите и последствията от политическите си действия. И накрая, ще кажете, г-н Витанов, излъжи, че сме активни до уши. Тоест, третото нещо, което ви трябва, е **активност** – и вие и групата от учените от естествените науки да се организирате като действащи субекти и да имате реална (а не фиктивна) дейност по защита на вашите интереси.

Е, добре де – ще се усъмните – бугаш ни ти г-н Витанов да ставаме политически субекти. И какво да правим, като станем политически субекти? Лесна работа, колеги, лесна работа – почват да действат върху политическите обекти. А пък **политическите обекти са тая част от политическата система и политическата реалност, върху която се прилагат действията на политическите субекти**. Значи такива са политическите отношения, всички институции на политическата система, че и социалните групи и личности, участващи в политическия процес. Та нещо може да е хем политически обект, хем политически субект. И още, политическите

обекти и политическите субекти са свързани. Действията (а не псувните пред телевизора) на политическите субекти променят политическите обекти и политическите обекти канализират дейността на политическите субекти, като определят алгоритмите за осъществяване на политическа дейност и методите и начините за политическо въздействие. Та и да ходите за гъби и да не ходите, политическите обекти и субекти си действат върху вас, а политическият живот си върви. Затова действайте и вие върху тях.

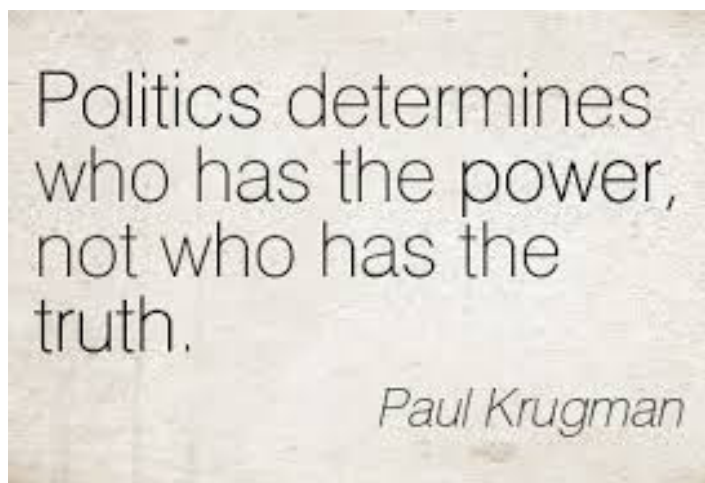
Държавата не ни слуша – ама защо?

Държавата това, държавата онова. Седя и го слушам това по цял ден, а на другия ден трябва да го слушам и пак да седя. Добре, но какво е държавата, драги ми учени от естествените науки. Нали знаете, че при нас, в естествените науки се работи с многомерни структури. Е, държавата е една такава многомерна структура. Значи имаме обикновена територия на държавата. Имаме и **социално-политическа територия на държавата**. Социалната територия е територията, в която протича обществената активност на съответното общество. Политическата територия на държавата е свързана с действията на държавната власт. Имаме икономическа територия на държавата (свързана с взаимодействието на държавата и икономиката). Имаме информационна територия на държавата, юридическа територия на

държавата. И понеже аз се уморих да изреждам видовете територия на държавата, вие може да се сетите за още някоя територия, пък аз ще мина към обсъждане на други неща, свързани с държавата.

Освен многомерна пространствена структура държавата е и система. Система от връзки и отношения. Връзки и отношения политически и юридически, ама не какви да е, а такива, които регулират социално значимите видове поведения и дейности. И тези, дето говорят за свободата и правата, трябва да изредят социално незначимите дейности. Там държавата не трябва да се бърка. Но като гледате какво ви изброяват, то това май са все дейности със социални последици. И почват да се питат – какво всъщност правят тези радатели за „свободата и правата“. И докъде трябва да се простират свободата и правата? И още нещо се замислете – не са ли социалните отношения у нас тъй регулирани, че учените са набутани в миша дупка? Дали пък не трябва да се освободи туй прекрасно място, та други да го заемат. Някой ще каже – млъкни бе Сатана! Стига си ни говорил за разликите между тукашните и доста по-западните места. Тука е тъй – булгааар, булгааар! Засилил се да образова учените от естествените науки, на политология да ги учи. Ама-ха!

Държавата като организирана група от хора, различна от обществото.

Фигура 10. Властта е едно, а истината – друго. Демек, ако намерите политик, дето да не ви лъже – пазете си го, туй е рядкост и ценност голяма.

Държавата не е тъждествена на обществото, не си мислете на такова нещо. Държавата, освен всичко друго е и организирана група от хора, която осъществява публичната власт и управлението на хората от името на обществото. Нали забелязахте – публичната власт. Значи има и още власт – непублична. Но тоз въпрос сега няма да го обсъждаме. И нали още забелязахте – държавата днес не е един човек (кралят слънце), а организирана група от хора. Та структурата на тази група и отношенията в нея са много важни. Това обаче е предмет на друг анализ. И още предмет на трети анализ е какво става когато организираната група стане организирана престъпна група. Тежко на народеца в такава държава – ще кажете. А аз мълча и не казвам нищо.

Тъй. И какво да прави държавата? Някои казват, че държавата трябва да защитава интересите на индивида

и обществото. Други казват, че държавата е оръдие за осъществяване на частни интереси, средство за потискане на слабите от силните и на бедните от богатите. Както се казва – фактори много, човек трябва да ги оценява добре. И преди да минем нататък, май в последните години народа има усещане, че българската държава е средство за осъществяване на частни интереси и за потискане и никак не се грижи за интересите на човека и обществото. Въпрос на политически режим, политическа система и политическа власт – ще кажете. Их, ама как бързо се изучихте! Браво! Ама я да добавя – пък и лееекичко е въпрос и на политическа идеология. У-у-у-у-у, долу Витанов, пак ще ни говори за неолибералите и либертарианците. Няма, де, няма. Ама по-надолу ще се отвори дума и за това.

И ето ни отново на въпроса – и какво да прави държавата? Та основните направления на дейността на държавата, които отразяват същността и социалното значение на държавното определение на обществото се наричат функции на държавата. Една класификация на функциите на държавата е, че функциите биват вътрешни и външни. Сега внимание. Първата вътрешна функция на държавата е икономическата, която например включва формирането на държавния бюджет и контрол за изразходването му. Да-а-а. Като нямате влияние в държавата, то нямате влияние и върху формирането на бюджета и върху изразходването му. И говорите си вие, че науката е важна, но като нямате влияние, тези, дето формират групата,

управляваща обществото (опростенчески казано – държавата, това са те) хич и не ви и чуват и правят бюджета по друг начин. И държавата си затъва и те си се чудят защо.

Ама пак си вършат същите глупости, държавата още повече си затъва и те пак си се чудят защо. И гледат да ви пуснат по телевизиите поредния турски или индийски сериал и да вземат лиценз за поредното измислено на запад шоу защото политическото съзнание трябва да спи. В таз връзка се сецам нещо – кажи ми, кажи бедний народе, кой те в таз робска люлка люлее. Не се сецам, къде го четох това, но за да бъдете чути, когато казвате истината, трябва да имате и влияние. Политическо влияние, а не влияние над салатата в чинията.

Още по-голямо внимание сега. Друга функция на държавата е социалната. Кое то освен социални помощи, включва и отделяне на средства за здравеопазване, образование, наука и т.н. Та не се заслушвайте по тези, дето ви кудкудечат, че проблемите на държавата са свързани със социалните ѝ функции. Десетки пъти съм го казвал и писал, пиша го пак: колкото пъти идеите на икономиста Хайек са прилагани на практика, толкова пъти се е стигало до криза, катастрофи и провали. С други думи – нека дърните неолиберални икономисти, а не социалните функции на държавата са проблем. Ама те вече не били неолиберали, станали либертарианци. Тоест скачаме от Хайек (оставете света на дивацината на пазара) на Милтън Фридман (абе мъъъъничко държава

може пък и да е полезна). Те както са се засили скоро ще стигнат до Кейнс (балансираната и съществена държавна намеса), а някои от тях може да не успеят да набият спирачките навреме и нали се сещате къде ще отидат. При оня с брадата, дето беше написал – един призрак броди из Европа... Но шматкането на българската неолибералия из полето на икономическите идеологии е отделна тема. Може и да напиша някога нещо и за това, но сега имаме друга тема.

Други вътрешни функции на държавата са охрана на обществения ред, финансов контрол, екологична функция и т.н. Като гледате функцията финансов контрол, как няма да реват някои с пълно гърло за намаляване на функциите на държавата! Нали се сещате едно време като падна социализма и държавата трябваше да се разграби (тоест на премине в ръцете на „честни“ и „ефективни“ частници) кое беше закрито най-напред. Как кое – Комитетът за държавен и народен контрол. То това си го пише във всеки хубав учебник, че така трябва да бъде. Не смеете да ме питате що за заглавие има този учебник, а! Що ли пък си мисля, че и сами ще се сетите.

А сега, ще се чудите да се смеете ли или да плачете – минаваме към основните външни функции на държавата. Първа функция – защита на държавните интереси на международната арена (ама че израз-а – международната арена. Но май си е вярно). И какво става с българските интереси на международната арена? Тези, които критикуваха предните, че се съглася-

вали с поклон към големия съветски брат, днес май не знаят друго освен „Yes, Sir, yeeees!“ като поклонът е завъртян на 180 градуса спрямо вертикална ос в сравнение със стандартния поклон. Питате ме, какво е моето отношение към това ли? Ами аз не виня големите братя. Те си защитават своите интереси. А за йесаджиите не намирам за нужно да хабя думи.

Следваща външна функция на държавата е поддържане на отбранителната способност на страната на необходимото ниво. Например утре ако руската армия дебаркира във Варна и тръгне към София, ние нямаме нищо насреща. Ама НАТО щяло да ни пази. То НАТО докато се размърда, третата световна война може и да е свършила и хамбургерът в Макдоналдс да струва 3 рубли. И тези, дето се кланят на запад с лице на изток, ще кажат – ама Витанов е лош човек. И ще се наведат още надолу да не гледат какво стана в Крим и пак ще завикат „Йееееес, сър, силна армия не ни трябва, йееееес!“ Някои си мислят, че защитата на неолибералните задници е дело на чужди тела. Народът пък казва, че ако не можеш да удряш шамари, никой не те уважава. Толкоз по въпроса за отбраната. За още външни функции като външна търговия и други може да се сетите и сами. А ние да минем към много интересен въпрос – формите на управление.

Защо пък да не опитаме с технократия и меритократия, а?

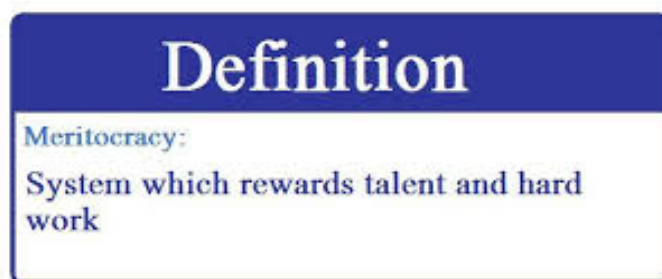
Ама защо да го обсъждаме това, г-н Витанов, ще кажете. Че ний имаме

демократия, друго не ни трябва. Тъй ли? Че при демокрацията народът се признава за източник на властта, пък у нас управляващите, като чуят за референдум, се изприщват. При демокрацията гражданите са равноправни, а при нас някои са много по-равноправни от други. При демокрацията се уважава мнението за мнозинството – у нас се разпореждат малцинства и се работи на принципа – говори си, не ми пречиш! При демокрацията се съблюдават правата и свободите на човека, а у нас се съблюдават така, че хората ентузиазирани се самозапалват по улиците от радост. Та в българската политическа тенджерата май няма демокрация. А какво има? Аз си имам проста теза – има манджа с грозде. И сега ще ви разкажа за няколко други форми на управления. Пък вие си правите сметката.

И тъй, почваме с автокрацията – форма на управление, основана на неограничено и безконтролно пълновластие на едно лице в държавата. Я да не ме дразните, че напук ще подпиша – нали така ще каже някой автократ. А вие си бърборете, че живеете при демокрация. Тъй, слагаме автокрация в тенджерата. Сега ще видите, какво ще сготвим. Слагаме и плутокрация – форма на управление, при която управлява най-богатия слой на обществото, в тясна връзка с международния капитал. При това тука управлението става чрез марионетки – изпълнители. Бух – в българската тенджерата с управленската манджа. А бива ли българска политическа манджа без олигархия – олигархичното

управление се осъществява от олигархичен елит, които налага корпоративен характер на обществото (двеста триста семейства командват народа през държавата). Да го слагаме ли това в българската тенджерата? Слагай Витанов, слагай, за къде без олигархия.

И накрая да посолим малко с фасадна демокрация, да сложим един аристократ за аромат и ето ви една хубава композитна управленска система. И се чудите защо нещата не вървят. И аз се чудя, че вие се чудите.

Фигура 11. Меритокрация.

А какво беше това с меритокрацията и технокрацията, г-н Витанов? Ами **при меритокрацията властта се осъществява от най-талантливите и квалифицирани специалисти**. Казах специалисти, а не спортисти или артисти. Със спортисти и артисти се управлява шоу, а не държава. Ще кажете – ами ако на народа трябва да се показва шоу, докато системата тихичко си работи. Е – тогава може. Тогава меритокрацията е мръсна дума, а талантливите трябва да бъдат изгонени по чуждите държави. Я да спра тук, че някой ще вземе да се усъмни, че говоря за България. Не, драги учени, не, както добре знаем, вие,

с политически средства може да подпомага осъществяването на една от основните функции на икономиката – да удовлетворява потребности на хората – да са нахранени, напоени, облечени и т.н.

Държавата може да се намесва в икономиката и по друг начин. Държавната власт може да поддържа социалния мир и да държи престъпността под контрол и да поддържа гражданско съгласие. Това са условия за стабилно функциониране на икономиката. Обаче тая работа не става, като държавата се точи на входа и на изхода, като се пици, че държавата трябва да се маха, а всички печеливши бизнеси трябва да са в частни ръце. Държавата трябва да има ресурси, а приказките, че държавният капитализъм е по-лош от частния са приказки за балами. Ако не вярвате, гледайте милионите фалити на частни бизнеси у нас и си представяйте, че тези бизнеси са добре управлявани. Те са дооббрене управлявани, дооббрене управлявяни, а вие не сте котки. Вие сте гевреци! Нали се сещате, кой излизаше с номера за котката и геврека? И каква му беше задната мисъл – нещо, което не беше в полза на котката.

А допустима ли е още по-голяма държавна намеса в икономиката? Нееее, в никакъв случай, ще зареват не-олибералите! Не, ама да – в случай на война и природни катастрофи.

Та, държавната намеса може да е полезна не само в икономиката, но също и в духовната сфера – в културата, образованието и възпитанието. Намесата обаче трябва да е умерена и

внимателна. А пък понеже ситуацията с научно-технологичната система е катастрофална, там намесата може и да е масивна. Кой да знае, пък това може да изправи на крак полуумъртвените парии презрени (учените български де).

Заклучителни бележки към първа част

Серията от статии, която почвам да пиша, има за цел да даде знания на българските учени от естествените науки на нещо. Целта е добре показана на фиг. 13. По-горе разгледах и прокоментирах няколко основни положения. В следващите две статии ще става по-весело.

Фигура 13. Какво цели да направите от вас тази серия от статии.

Във втората статия ще си поприказваме за политическата идеология – защо е измислено туй нещо, що за функции има и весело ще поразгледаме разните -зъмове и -зми(и). Особено ще се спрем на либерализма и ще видим как съдържанието на тази идеология няма много общо с формата, която тук ни се преп(р)одава за либерализъм. Ще си

поговорим и за властта като политическа категория, за нейните ресурси и средства за осъществяване. При това разбира се, Сатаната Витанов няма как да пропусне въпроса за политическият елит, нали? И тъй ще дойде време и за третата статия, където се подхванем въпроса с политическите партии, групите по интереси и групите за натиск (харе, харе Кришна!), ще задълбаем из политическите процеси и политическото участие (което може да е легално и ...), весело ще минем през въпроса за политическото лидерство и свързания с него въпрос за полити-

ческите кризи и ще прелетим покрай неудобни по нашите краища теми, такива като политическата култура и политическия морал. Ще ми се да ви понапиша нещо и за същността на политическото съзнание покрай въпроса за изборите и още за външната политика и за международните отношения. Но ще видим. А сега, не ви знам вас, но аз трябва да влизам в задръстването, че иде Гергьовден и фамилията иска да почива, а не да седи в къщи, защото аз пиша наръчници някакви. И тъй – със здраве!

БГ Наука е бесплатно, защото знанието трябва да достига до всеки.

БГ Наука е електронно издание, за да може всеки българин по света да има достъп до него.

www.nauka.bg

сп. "Българска Наука"
www.nauka.bg

НАУЧИ ПОВЕЧЕ!